

CENZURY. OD REDAKCJI

Różnorodność problemowa tomu *Cenzury* została potwierdzona odwołaniami do przykładów literackich i doświadczeń twórczych z różnych czasów i kultur narodowych (choć dominuje nastawienie na piśmiennictwo polskie). Pozwoliło to na ponowne przyjrzenie się mechanizmom działania instytucji politycznej kontroli i opresji, widzianym zarówno od strony praktyk tekstowych, jak i w wymiarze performatywnym. Zbiorowy wysiłek Auterek i Autorów artykułów stworzył szansę na pokazanie relacji twórczość–cenzura jako złożonej, subtelnej i w istocie niezwykle dynamicznej. Nie ulega wątpliwości destrukcyjny charakter ograniczania wolności myśli i słowa. Zarazem jednak wiele omówionych w tomie zjawisk pokazuje również jego aktywizujący aspekt, mobilizujący twórców do wypracowywania rozmaitych taktyk obrony niezależności artystycznej i intelektualnej.

W niniejszym numerze „Prac Filologicznych. Literaturoznawstwa” dowiedziono, że cenzura uwarunkowana zaborami i totalitarnymi systemami politycznymi – choć napisano o niej dotychczas najwięcej – wciąż stanowi intrygujące wyzwanie badawcze i prowokuje do stawiania kolejnych pytań. Nie wyczerpuje to jednak – i na to zgromadzono w tomie wiele mocnych argumentów – potencjału naukowego kwestii ingerowania w cudze dzieło literackie. Polityka pisma, działania redaktorów, wydawców, krytyków czy edytorów mogą mieć bezpośredni lub pośredni wpływ na niezgodny z zamierzeniami autorskimi kształt artystyczny czy ideowy utworu. Autorki i Autorzy artykułów przypomnieli, że od wieków kontroli zakazanych czy niepożądanych treści dokonywano zresztą ze względów nie tylko politycznych, lecz także obyczajowych, moralnych, religijnych, światopoglądowych i innych. Można niewątpliwie stwierdzić, że pluralizacja znaczenia cenzury oraz nawarstwionych i krążących wokół niej mitów sprzyja analizom mniej oczywistych powodów i mechanizmów cenzurowania i otwiera wiele ciekawych pól do dalszych eksploracji.

W świetle zaprezentowanych rozpoznań osobną sprawą jest zjawisko autocenzury. Okazuje się ona wyjątkowo trudna do badania i definiowana. Wydaje się zatem, że to w tym obszarze problemowym może być jeszcze wyjątkowo dużo do zrobienia. Wszystkie zresztą zagadnienia, podjęte przez współtworzących

ten tom Autorki i Autorów, wchodzi ze sobą w bardzo interesujące korelacje, co będzie skutkować – taką mamy nadzieję – kolejnymi propozycjami badawczymi. Zaproponowane przez nas tytuły poszczególnych części numeru (*Cenzura i opresje władzy, Kontrole – wartości – światopoglądy, Autocenzura i inne strategie obrony*) to bowiem tylko przykłady możliwych porządków tematycznych i lekturowych. Zachęcamy Czytelników do szukania własnych i życzymy odnalezienia wielu inspiracji.

Zapraszamy również do zapoznania się ze stałym działem „Pożytki filologiczne”, który w aktualnym numerze jest wyjątkowo zróżnicowany. Mieści mianowicie zarówno ważne kwestie staropolskie, jak i problemy literatury współczesnej oraz najnowszej.